

LENDVAI MIHÁLY:

Cédrusfa

Az uraság összekülönbözött csépléskor a részesaratókkal és a répaszedésre vendeket hozatott a Dráva mellől. Ilyenformán Varga Vendel kereset nélkül maradt az őszi hetekre. Egy darabig azzal szórakozott, hogy kiállt a házuk elé hallgatni a vendek énekét, akik éjfélekig világítottak, zenebonáltak az urasági magtárban.

— Úgy füttyülnek, mint a rigók. De a répa felét alighanem bennhagyják! — vigasztalta magát Varga Vendel.

Hanem a kis hegyalatti viskóra rövidesen úgy rátenyerült a szegénység, hogy a bentlakóknak a szavuk is elfogyott. A vékony, nyugtalan feleség csak a vállát rángatta, a kiütéses kislány örökösen sírt és Vendel csizmanadrágjába nyomva ökleit nagy léptekkel mérte a csepp udvart; mintha az volna a legfontosabb dolga.

Végre a pap szakácsnéja, aki valámikor együtt cselédeskedett Vargánéval a városban, azt ajánlotta Vendelnek, hogy vállalja el a plébános fájának az összevágását. Varga először meghökkent. Félt, hogy a pap előkapja majd, amiért néhányszor elkerülte az istenházát. Az is kínozte, hogy a leánderekkel körülállogatott csendes udvarban el sem káromkodhatja magát, ha a fa szemének ugrik. Nem volt istentelen ember, meg a munkát sem nagyon váltogatta, de ezegyszer szívesebben ment volna valami kőbányába; mint a békeséges plébániára.

Hiába tekergette eres nyakát Varga, mintha valami hurokból akarna kibújni, sok válogatnivaló nem volt. A szakácsné is egyre mondta, hogy komótos munka, a pap nem sürgeti, eltarthat hetekig és jól meg is fizetik. A felesége már annyira kapkodta a vállát, hogy nem tudta nézni. Vendel egyik szép reggel karjára akasztotta a fűrészét, megmarkolta a fejszójét és elballagott a plébániára.

Úgy volt minden, ahogyan a szakácsné mondta. Az udvar végében a pulykaöl mögött volt feltornyozva a fa. Leginkább karvastagságú olcsó méterfa, de olyan töméntelen mennyiségben, hogy Vendelnek elállt a lélegzete. Meg is kérdezte a szakácsnét, hogy mire kell a papnak az a sok tüzelő.

— A szegényeknek is juttat belőle — mondta a szakácsné.

Varga ezen igen elgondolkozott és most már kellő tisztelettel állította ki az udvarra a bakot, fektette rá a botfát és fűrészelte félkézzel, ami nem volt könnyű dolog.

A plébános csak déltájban jelentkezett. A széparcú, magas ember előbb imakönyvvel a kezében járt fel-alá az oszlopos folyosón, ahova áldón sütött az

októberi nap s csak azután lépegetett ki hangtalan cipőiben Vargához. Imakönyvét összecsupkva érdeklődött, hogy megy a munka és meg lehet-e birkózni a csomós fával?

— Tessék csak rábízni! Ahogyan a plébános úr az imádsághoz ért, úgy érték én a fához — nevetett Varga Vendel.

A pap megfenyegette az imakönyvével, hogy azért az imádsághoz is kell érteni és továbbállt, mert béketűrő ember volt, aki nem akart belekapcsáskodni a favágó tudományába.

Mire húzták a delet, Varga Vendel úgy megbarátkozott az új környezettel, hogy otthonosan telepedett le a folyosó szélén két oszlop között a lépcsőre, amerre a pap visszament. A csikos kosárruhát a térdére tette és falatozni kezdett, mert úgy szólt az egyesség, hogy sajátmagát kosztolja. Nem bánta volna, ha kapott volna a konyháról egy tányér levest, de a szakácsné előre megmondta, hogy az lopásnak számítana és a plébános igen zokon venné a bűnt. Nem a leves miatt volna, csak éppen a bűnért.

Vargának így is jó volt és egész héten jókedvűen csapkodta a fát. Néha ugyan megszállta a csüggedés és megkérdezte az irdatlan rakástól:

— Nem havazunk be itt mi ketten?

De miután a feketélő kupac nem felelt, Vendel újra marokra fogta a fejszóját és a feje fölé emelte.

Így ment ez minden nap szürkületig, ha meleg volt, ha fújt a szél, ha csepegett az eső. Varga már úgy nyúlt a fa után, akár répát húzna ki a földből.

Egyik nap olyan szép idő volt, hogy a plébánosnak eszébe jutott megszellőztetni a könyveit. Nyalábszámra hordta ki őket és teregette szét a folyosón. Vendel éppen akkor ebédelt meg a lépcső tetején és nem akarózott mindjárt munkába állnia. Kezébe vett egy könyvet, amelyik hozzá a legközelebb volt.

— Cédrusfák — olvasta hangosan, mert még így tanult olvasni az iskolában, azóta pedig nem sokat olvasott. Formás kis zöld könyv volt, arany betűkkel. Varga Vendel már hallott valamit a cédrusfáról, de csak arra emlékezett, hogy nem erre a vidékre való. Arra gondolt, hogy úgyis tuskókat ásnak ki a télen, az erdön s milyen érdekes volna, ha azzal dicsekedhetne, hogy ismeri a cédrusfát is. Ezen egy kicsit nevetgélt és kinyitotta a kemény táblát.

»Elmélkedések a lelki magaslatokra törekvő katolikus keresztények számára« — olvasta az első oldalon. Ebből Varga csak annyit sejtett meg, hogy a cédrus a hegyeket szereti, de észrevette, hogy ez nem minden, mert itt valami zavar van.

Tovább lapozott. A következőkből azután megtudta, hogy a cédrusok azok az erős lelkek, akik megtisztulva minden földi szennytől, két karjukkal egyenesen az isten égébe nyúlnak, mint a Libanon fái s akik ennek a könyvnek az elmélkedéseit elvégzik, azok ilyen cédrusok lesznek.

Vendel ebből megértette, hogy ez nem az a könyv, amit keresett és már készült, hogy visszateszi a helyére, amikor fogpiszkálóját tördelve megállt előtte a pap.

— Tetszik ez a könyv?

— Nézegetem — mondta szégyenkezve a favágó, mintha lopáson érték volna.

— Vigye haza. Majd ha kiolvasta, visszahozza — szólt a plébános és ott hagyta.

Ez annyit jelentett Varga Vendel számára, hogy vége van az ebédidőnek. Rátette a könyvet a kosárruhás csomagra és megindult a fűrészbak felé.

Vacsora után jutott eszébe Vendelnek, hogy hiszen könyvet vitt haza! A plébános »cédrusfáját«, ahogyan már magában elnevezte. Nappal is a pap fája, este is? A gyerek aludt. Az asszony foltozott. Bele kell olvasni abba a könyvbe, mert amilyen szigorú a pap, még kikérdezi. A favágást megszerette s ha igaz, akkor jó lesz a kereset is, nem lett volna most már kedve egy engedelmesebb kereszténynek átadni a fűrészbakot.

Vendel olyan sokáig olvasott, hogy az asszony már morgott a sok petróleum miatt. Nem tudott aludni. A csukott ablakon is behallatszott a vendek éneke, de ő most nem arra figyelt. Sohasem hitte volna, hogy ilyen érdekes dolgok vannak a könyvekben. Leginkább az lepte meg, hogy az ember teste csak a látszat kedvéért van bevonva szép, fehér bőrrel, belül pedig tele van mindenféle undoksággal. A könyv azt mondta, hogy ez éppenúgy van a királyoknál, mint a szolgáknál. Arról sem hallott még Vendel, hogy voltak szentek, akik önszántukból húsz évig is elálltak egy oszlop tetején az út mellett, hogy a sokféle szemétből összerakott festüket megrendszabályozzák. Ezt azért tették, mert csak így kaphatták vissza lelkük nyugalalmát.

Másnap favágás közben már bolondságnak talált mindent, amit az oszlopos szentekről olvasott és eltökélte magában, hogy nem nyitja ki többé a könyvet. De amint eljött az este, erőt vett rajta a kíváncsiság, hogy ismét olvasson valami érdekes bolondságot. Legalább többféléről tud majd beszámolni a papnak.

Vargánénak azon az estén még többet kellett morognia a petróleum miatt. Vendelnek azt magyarázta a szent könyv, hogy nem azok az igazán gazdagok, akiknek sok birtokuk van, hanem akik megértik az isten kopogtatását, mint a Kedves Olvasó. Varga Vendel együgyű lelkének mindennél jobban hizelgett, hogy ő gazdagabb lehet az uraságnál. Azzal a boldog tudattal aludt el, hogy nem véletlenül kerülhetett a kezébe a könyv.

A következő délnben a plébános érdeklődött Vendelnél, hogy mennyire haladt az olvasásban? A favágó igaz lelkére azt válaszolta, hogy tetszik neki a dolog. A pap még egy kicsit kérdezgette, azán megmagyarázta, hogy mit hogyan kell érteni és megígérte Vendelnek, hogy kap tőle más könyveket is.

Vendel két nap múlva jelentkezett a könyvekért, de szépen megkérte a plébánost, hogy a »Cédrusfákat« hagyja még nála, mert igen kedvére való a könyv.

Mire leesett a hó a fakupac maradékaira, Varga Vendelből szótlán, tisztelettudó, magábanéző ember lett, aki dehogy is ejtett volna ki egy káromlószt. Emlegette is a feleségének, hogy nagy szerencsének tartja a papnál a favágást, de a legnagyobbak azt, hogy megtalálta a lelke üdvösségét.

A fizetésnél ugyan majdnem elhagyta a száját a türelmetlenség, mert a pap nem napszámba fizetett, hanem méterben és azt a métert nem a favágómérte ki, de Vendel végül is jobbnak látta megnyugodni a plébános szándékában és az isten akaratában. Búcsúzáskor majdnem kezet csókolt a lelkipásztorinak.

— Jöjjön ám csak ezután is a könyvekért — bízta jóságosan a pap.

— Jövök is! — emelte fel a fejét Vendel és homlokán olyan tudás sügárzott, amely csak a kiválasztottnak sajátja.

Azon a télen nem engedte meg az állam a tuskóását, mert az uraság bosszút akart állni a részésaratókon. Vendel nem talált munkát. De nem nyug-

talankodott. Tovább hordta a könyveket a plébánostól és ha a felesége sírt, hogy kifogynak mindenből, megsímogatta szelíden az asszony csontos vállát és azt mondta neki.

— A mezők liliomairól is gondoskodnak.

— A mezők liliomainak nem kell télikapát, mint az Ágneskának, te okos!

Karácsonyra nem volt fenyőfájuk, mert Vendel nem volt hajlandó karácsonyfát lopni az erdőről, mint azelőtti években szokta. Szereztek egy fenyőágot a szomszédasszonytól és azt tették a virágvázába. Az asszony egész este sírt a nyomorúság miatt.

— Kevesen vannak a választottak — vigasztalta Vendel.

Varga Vendel a maga családját a kevés választottak közé sorolta és ez boldoggá tette. Zokszó nélkül ette a rántottlevest és nyugodtan hallgatta a szegénység dörömböléseit. Megtartotta az elsópénteket, szaporán gyönt és a családjában elmékedéseket olvasott fel. Felesége már egészen kábult volt. Ha a faluban nem is, de a hegy alatt beszéltek Varga Vendel megtéréséről.

Újévkor Ágneska a jégen csúszkált és megfázott. Nagy lázzal ágynak esett. Akkor fogyott ki az utolsó darab tüzelőjük.

— Menj el a paphoz — indítványozta a felesége. — Te vágtaad neki, biztosan ad.

Vendel úgy fogadta a felesége tanácsát, mint isteni sugallatot. Olvasta, hogy az isten sokszor a gyarló asszonyok szája által nyilatkozik.

— Elmegyek — nevetgélt magában, míg a fejére igazította kucsmáját. — Mi lelki testvérek segítjük egymást.

A pap négy-öt nyitott könyv között ült. A prédikációra készült. Nem nagyon örült a látogatásnak.

— Fa? Nincs nekem fám — mondta olyan csodálkozással, mintha Varga legalább is a frigsze krényt kérte volna tőle.

— Nem ingyért kérem — ügyetlenkedett Vendel. — A rendes tizenhatért.

A plébános összeráncolta homlokát. Hangjában kesernyés sértettség érzett.

— Ugyan. Adnám én pénz nélkül is, ha volna. De hol van az már?...

Vendelnek sehogyan sem akart a fejébe menni a dolog. Nem, mintha a szent férfiú szavában kételkedett volna, csak éppen nem hallott róla, hogy a pap elosztotta volna a fáját.

— Túladott rajta, — mondta a szakácsné is a konyhában, ahova Varga bekukkantott.

Most már biztos volt, hogy elfogyott a temérdek rakás. Kifelé menet azért félszemmel odapislantott a pulykaól mögé. De nem volt ott egy szem fa sem.

Varga Vendel igen szomorú szívvel ballagott haza. Úgy érezte, mintha becsapták volna a szentek. De hamarosan kivirágzott a kedve is, meg a bizalma. Odahaza az a hír várta, hogy járt náluk a sánta Tóth, nem menne-e Vendel a darálóba zsákolni. Már hogyné ment volna! Ha nincs is minden nap munka, azért a heti három-négy napszámot sem szabad eldobni.

Lassan fa is lett. Igaz, hogy a Bakonyba kellett elmenni érte és a fuvar elvitte a napszámot. Vendel így is örült, mert Ágneska kilábolt a bajból. Újból előkerültek a szent könyvek. Már az asszony is olvasta a »Cédrusfák«-at. A Varga család lerongyolódva, de békésen várta a tavaszt.

Hanem az csak nem akart jönni. Február végén olyan gorombára fordult az idő, hogy a hófúvások a kéréteket is eltakarták. A falusi szegénység szü-

költ, átkozódott, mert a legtöbbször elfogyott a tüzelője. Vargaéknál még jókedvűen ropogott a bakonyi tölgy, de Vendel azért félve nézegette az ablakból a méteres havat.

Egyik nap, amint hazaért Vendel a daralóból, Mária néni, a szomszéd-asszonyt találta náluk, akitől a karácsonyfaágat kapták.

— Hallottad? Mérik a pap fáját — támadt rá a felesége.

Vendel nézegette a két asszonyt, hogy hirtelenjében melyiknek a fejét koccantsa oda a másikéhoz azért a bolondságért. De Mária néni igen komolyan ütögette a homlokával a levegőt.

— Húszért megy, édes fiam.

— Magam láttam, hogy nincs annak egy darab sem — nevetett vetkőző Vendel.

— Nincs ám, mert a Borbély Gyula méri — mondta Mária néni olyan arccal, mintha mindjárt sírni akart volna.

Varga Vendel abbahagyta a nevetést. A kabátja gallérját visszahajtotta. Megfordult, és anélkül, hogy az asszonyokra nézett volna, kiment a szobából.

Vendel megállt a Borbély Gyula nyitott kapujában. A nagy udvarról talicskán, háton, kötényben hordta a szegénység a fát.

— Kinek a fája? — kérdezte az egyik telepi öregasszonytól.

— Nem látod! A Borbélyé.

Vendel a vásárlók közé elégyedett. A plébános botfája volt, megismerte. Miért mondatja akkor ez a ravasz paraszt, hogy az övé. Megvette volna a plébánostól?

Borbély Gyula vörös bajusza ott lengett egy csoport közepén. Borbély cédulákra írta fel, ki mennyit visz.

Vendel megrántotta Borbély bőrkabátját.

— No mi az?

— Van jó tuskófám — húzta félre a nagygazdát. — Átveszi tizennyolcért?

— Neked megmondhatom. Ez se az enyém. A papnak csinálom szíveségből.

A plébános felrettent karosszékében az erős kopogtatásra. Nyomban meg is nyugodott, amikor Varga Vendelt látta belépni könyvekkel a háza alatt.

— Visszahoztam ezeket — szólt Vendel és az asztal közepére dobta a csomagot, hogy a könyvek szétugrottak.

A pap merőn nézett rá. Megijedt a favágó feketén fénylő szemétől.

— Csak a cédrusfa hiányzik — folytatta Vendel a kilincset fogva. — Azal begyűjtöttem.

A folyosóra lépve nagyot fújt és hosszú idő óta először jóízűt káromkodott.